

Situācijas raksturojums

Izvērtējot Veselības ministrijas 2017.gada budžetu (786milj.EUR) un 2018.gada budžeta projektu (tajā plānots 200milj.EUR pieaugums salīdzinot ar 2017.gadu), esam nonākuši pie secinājuma, ka veselības veicināšanas pasākumiem, īpaši atbilstošas infrastruktūras izveidei un regulāriem plaša apjoma pasākumiem, tiek piešķirts katastrofāli mazs finansējums, proti, no 1miljarda EUR tikai ~200000EUR (tajā nav nekādi infrastruktūras izdevumi). Tātad sekām, tiek novirzīti teju 100% no VM budžeta! Valstiskā līmenī mums ir attieksme ārstēt, sazālot un padarīt atkarīgus, bet necenšamies ilgtermiņā ieguldīt veselībā- dzīvojot aktīvi, sportojot, veselīgi ēdot un dzīvot harmonijā ar savu ķermeni un apkārtējo vidi.

Pie tam kopējiem VM izdevumiem ir tendence katru gadu būtiski (miljonos) pieaugt. Nozarē nav rezultatīva mehānisma, kas stratēģiski pakāpeniski būtiski ļautu samazināt šo disproporciju, un arī vienlaicīgi ekonomēt valsts līdzekļus.

Šo situāciju veicina un savas intereses lobē farmācijas kompānijas un pašu mediķu vide, kas ir cieši saaugušas, kā arī neizpratne par šādu pasākumu nozīmīgumu.

Tas nozīmē, ka esošā veselības aizsardzības sistēma, no finansējuma novirzīšanas mērķa, pašos pamatos ir kļūdaina, jo esošā veselības aizsardzības filozofija ir neefektīva un kļūdaina jau saknē.

Mūsu skatījumā tā nav valstiski tālredzīga politika, jo valsts prioritātei būtu jābūt vērstai uz to, lai cilvēks nekļūtu slims, lai veselīgs dzīvesveids, kas balstās uz regulāru kustību režīmu, veselīgu vietējo pārtiku, patriotisma veicināšanu, būtu populārs plašās tautas masās.

Šādu veselības aizsardzības virzienu jau 20.gs. 30.gados ir veicinājis K.Ulmanis.

Mainīt esošo nosaka tas, ka mūsdienu tehnoloģiskajā laikmetā dzīvesveids paliek mazkustīgāks un pārtikas industrijas nozarē samazinās veselīgas pārtikas īpatsvars. Ir ļoti liela disproporcija starp iedzīvotāju attieksmi un pieejamību lauku teritorijās un pilsētā aktivitātēm, izzinošajām takām, ēdiena kultūru un izrietošo kopējo emocionālo fonu. Arvien lielāka loma veselības saglabāšanā un uzturēšanā ir regulāras un atbilstošas fiziskās slodzes nodrošināšanai un rekreācijas pasākumu veikšanai brīvā dabā.

Šajā jomā ļoti aktīvi, ar labiem panākumiem Skandināvijas valstis, Somija un Igaunija. Arvien lielāku uzmanību pievērš Kanāda. To apliecina tautas kopējie veselības rādītāji un dzīvildze. Arī Krievijā un Baltkrievijā tam pievērš arvien lielāku uzmanību.

Lai situāciju būtiski mainītu, ir mērķtiecīgi jāveido visu valsti aptveroša un mūsdienīga infrastruktūra, jāorganizē regulāri vērienīgi pasākumi, ne tikai pilsētās, bet arī lauku teritorijās, īpaši sociāli degradētos rajonos.

Igaunijā laika posmā no 2003.-2014.gadam šim nolūkam ieguldījusi 23milj.EUR. <http://terviserajad.ee/uldinfo/> Rezultāts – regulārās aktīvās atpūtas nodarbībās dabā iesaistīto skaits pieaudzis no 23-42 %, kas ir ļoti liels kāpums un ievērojams ieguldījums veselības veicināšanā un valsts izdevumu samazināšanā seku novēršanai.

Katrā mājā, katram ģimenes loceklim ir jābūt gan velosipēdam, gan slēpēm, gan slidām utml. Aktīvās atpūtas un rekreācijas līdzekļiem.

Šī priekšlikuma realizācija būtiski veicinātu aktīvās atpūtas līdzekļu “parka” attīstību Latvijā, veidojot atbilstošu, drošu un katram pieejamu infrastruktūru. Svarīgi norādīt, ka šāda infrastruktūra ietekmētu ne tikai iedzīvotāju veselību, bet arī veidotu kvalitatīvāku un ērtāku dzīves vidi.

Latvijā pašvaldību uzsāktie aktīvās atpūtas centri: Sigulda (Laurenči), Madona (Smeceris sils), Daugavpils (Stropi), Ogre un Ikšķile (Zilie kalni), Rīga (Uzvaras parks, Lucavsala) utml., kas ir papildināmi ar vislatvijas dabas takām, kas bieži vien ir privāti un ar vietējo cilvēku iniciatīvu veidoti vietējā mēroga projekti.

Priekšlikums

- 1) 2018.gadā izveidot pastāvīgu Valsts veselības veicināšanas struktūrvienību, kas būtu tieši pakļauta Veselības ministram**
- 2) VM 2018.gada budžetā tās darbības un projektu īstenošanas nodrošināšanai paredzēt finansējumu vismaz 1% apmērā no VM 2018.g. budžeta.**

Jaunās struktūrvienības galvenās funkcijas un projekti:

1) Infrastruktūras tīkla izveide:

- **projekts veselības takas** (*līdzīga ideja un projekts kā Igaunijā “Eesti tervesi rajad”*)

Sadarbībā ar pašvaldībām, LSPA, Latvijas valsts mežiem, Latvenergo, Latvijas gāzi, Latvijas dzelzceļu, lielajām privātajām kompānijām

Šādu taku izveide sakoptu un izveidotu plašākai cilvēku masai pieejamus apskates objektus, savienotu apdzīvotas vietas ar dabas un arhitektūras pieminekļiem un vietējiem iedzīvotājiem sadzīvei svarīgos punktus. Piem., nereti nav infrastruktūras, lai skolēns droši ar velosipēdu vai kājām dotos uz skolu, vai pensionārs nūjot apmeklētu pasta nodaļu. Šāds projekts nedz tikai veicinātu

iekšlatvijas aktīvo tūrismu, vietējā reģiona ekonomisko attīstību, bet arī kopējo patriotisma un lepnuma izjūtu par valsti.

- **projekts Veloceļu tīkla attīstība** Sadarbībā ar pašvaldībām, konkursa kārtībā veicinot tās ieguldīt veloceļu izveidē (*SM citas prioritātes...*)
- Šādu taku izveide sakoptu un izveidotu plašākai cilvēku masai pieejamus apskates objektus, savienotu apdzīvotas vietas ar dabas un arhitektūras pieminekļiem un vietējiem iedzīvotājiem sadzīvei svarīgos punktus. Piem., nereti nav infrastruktūras, lai skolēns droši ar velosipēdu vai kājām dotos uz skolu, vai pensionārs nūjojot apmeklētu pasta nodaļu. Šāds projekts nedz tikai veicinātu iekšlatvijas aktīvo tūrismu, vietējā reģiona ekonomisko attīstību, bet arī kopējo patriotisma un lepnuma izjūtu par valsti.

2) **Funkcionālās programmas**

Bērni un jaunieši

Uzturs

- **Projekts “Veselīgas uztura audzēšana, sagatavošana un lietošana”**

Sadarbībā ar vietējiem zemniekiem, Lauksaimniecības ministriju, pašvaldībām, skolām

Mērķis: jau jaunībā bērņus apmācīt veselīgas pārtikas jomā.

Aktīva Eko skolu, bērnudārzu un citu iestāžu izveide. Mērķtiecīga vietējā un veselīgā pārtikas produkta lobēšana un izmantošana.

Kustība

- **Aktīvās atpūtas un rekreācijas apmācības projekts “Apceļo dzimto zemi”**

- **Baltijas jūras piekrastes maršruts** velo, nūjošana, iešana
- **Centrālā Vidzeme (Ērgļi- Madona)** ziemas maršruts)
- **Upes (Gauja, Daugava, Venta)** ūdensmaršruti

Sadarbībā ar vietējiem tūrisma pakalpojumu operatoriem, pašvaldībām, skolām, ģimeņu iesaiste

Mērķis: jau no bērnības veidot iemaņas un prasmes izmantot aktīvās atpūtas un tūrisma elementus veselības nostiprināšanā un uzturēšanā, darbaspēju atjaunošanā. Masveidīga valsts infrastruktūras izveide, nometnes (izklaides, darba, iemaņu iegūšanas, rekreācijas, veselības uzturēšanas u.t.t.) izveide, ko sākuma periodā tendenciozi “obligāti” izmanto skolas, bērnudārzi, pašvaldības, valsts sociālais pakalpojums u.t.t., kas veicinās vietējā biznesa attīstību piedāvājot naktsmītnes, ēdināšanas iespējas un

citus saistītos pakalpojumus, kas savukārt attīstīs reģionu, tā demogrāfiju un ekonomiku.

Darbspējīgā vecuma cilvēki un vecākā gadagājuma ļaudis

Projekts “Veselības konsultanti”

Katrā novadā, kas lielāks par 8000 iedzīvotāju un ir noteikta līmeņa rekreācijas infrastruktūra ir veselības konsultants
Sadarbībā ar LSPA un pašvaldībām

LSPA jau vairāk kā desmit gadus sagatavo profesionālus rekreācijas speciālistus, kuru darbības nodrošināšanai vēl joprojām nav izveidota valsts līmeņa sistēma

Izveidot vietējā mēroga centru, kas piedāvā konsultatīvu un praktisku atbalstu vietējam iedzīvotājam. Kas iedzīvotājiem būs ekonomiski izdevīgs, jo infrastruktūra un speciālista izmaksas tiks dotētas no valsts un pašvaldības. Speciālista pienākumos ir popularizēt un veidot pasākumus, lai ikdienā tiek izmantota izveidotā veselīgā infrastruktūra.

Bieži vien lauku apvidos sporta skolotājs strādā uz nepilnu slodzi, savukārt uzņemoties papildus šāda speciālista pienākumus, būtu nodrošināts pilna laika speciālists un atrisināts pedagoga trūkuma jautājums.

3) Īstenot efektīvus popularizācijas un reklāmas pasākumus

Projekta ieguvumi:

- 1) Mērķis ir fundamentāli mainīt domāšanu veselības aizsardzības jomā, atstāj ilgtermiņa pēdas VM darba stratēģijā**
- 2) Praktiski, ar saprotamu atbalsta intensitāti, tiek sasniegti visi novadi**